

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Руслан СЕРБИН

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 26 вересня 2023 року (протокол № 20)

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри юридичної психології від 25 вересня 2026 року

Присутні:

кафедра юридичної психології: завідувач кафедри, доктор філософії Буданова М.О. (голова засідання); професор кафедри, доктор психологічних наук, професор Кудерміна О.І.; професор кафедри, доктор психологічних наук, професор Романенко О.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мартенко О.Л.; доцент кафедри, кандидат психологічних наук, професор Андросюк В.Г.; доцент кафедри доктор філософії, доцент Галич М.Ю.; доцент кафедри, доктор філософії Сняtkова Т.М.; старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук Мартенко Ю.І.

Запрошені:

науково-дослідна лабораторія з проблем управління правоохоронною діяльністю та її психологічного супроводження ННІПО: завідувач лабораторії, доктор психологічних наук, професор Бойко-Бузиль Ю.Ю.; головний науковий співробітник лабораторії, доктор психологічних наук, доцент Гальченко В.М.; провідний науковий співробітник лабораторії, кандидат юридичних наук, старший дослідник Лубінець І.Г; провідний науковий співробітник лабораторії, т.в.о. завідувача відділення поліграфологів, кандидат юридичних наук Литвин В.В.; старший науковий співробітник, кандидат психологічних наук, доцент Власенко С.Б.;

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності ННПД: старший науковий співробітник, кандидат юридичних наук Ботнаренко І.А. (рецензент);

науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності: провідний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор Тичина Д.М.;

кафедра теорії, історії та філософії права ННПП: професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Костицький М.В. (науковий керівник);

кафедра криміналістики та судової медицини: професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б. (рецензент);

відділ аспірантури (ад'юнктури) і докторантури: начальник відділу, доктор юридичних наук, професор Тихонова О.В.

Були присутні 6 докторів наук та 12 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта заочної форми навчання кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Аспірант Негру Ф.С. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді ним було обгрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, було доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформульовано та обгрунтовано новизну, теоретичне та практичне значення.

Актуальність теми дисертаційного дослідження насамперед зумовлена тим, що домашнє насильство належить до найбільш суспільно небезпечних та поширених форм протиправної поведінки, оскільки вчиняється у приватній сфері, часто має латентні прояви, порушує права особистості, підриває безпеку сім'ї та дитинства, а також спричиняє довготривалі медико-психологічні й соціально-економічні наслідки. Домашнє насильство є викликом не лише для кримінально-правової та адміністративно-правової реакції, а й для ефективності державної політики захисту прав людини, що визначає реальний, а не декларативний характер гарантій безпеки постраждалих.

Сучасне наукове й прикладне осмислення домашнього насильства ґрунтується на визнанні його багатовимірної природи. Поряд із фізичними посяганнями дедалі більшої ваги набувають психологічне, сексуальне та економічне насильство, а також дії примусового контролю, які формують асиметрію влади у сімейних відносинах і створюють підґрунтя циклічності та

ескалації деструктивних взаємовідносин. У правозастосуванні саме нефізичні форми нерідко є найбільш складними для фіксації та доведення, що посилює потребу в науково обґрунтованих підходах до їх юридичної кваліфікації й доказування.

Динаміка розвитку українського нормативного регулювання у сфері протидії домашньому насильству актуалізує питання необхідності оцінки його реальної ефективності. Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено юридичну відповідальність за захист у приватній сфері та закріплено організаційно-правові засади політики запобігання і реагування. Водночас криміналізація систематичного домашнього насильства шляхом запровадження статті 126-1 КК України, як елемента переходу до комплексної моделі реагування, сприяла визначенню критеріїв «систематичності», межі кримінально-правового впливу та взаємозв'язку кримінального й адміністративного реагування. Збереження значної кількості справ у площині адміністративної відповідальності (стаття 173-2 КУпАП) обумовлює потребу аналізу превентивної спроможності адміністративних санкцій і механізмів їх виконання.

В умовах тривалого воєнного стану, який є макросоціальним стресором, що може підвищувати конфліктогенність у сімейних системах, ускладнюється доступність до кваліфікованої допомоги. Станом на 2026 рік правовий режим воєнного стану в Україні продовжено, що підтверджує актуальність адаптації правозастосовних і профілактичних механізмів до умов тривалої кризи.

Отже, актуальність дисертаційного дослідження «Юридіко-психологічні детермінанти домашнього насильства» визначена необхідністю комплексного вивчення юридичних та психологічних чинників й умов виникнення насильства в сім'ї, розробки та удосконалення відповідних профілактичних заходів.

Мета дисертаційного дослідження полягала у вивченні юридіко-психологічних детермінант виникнення домашнього насильства та розробці практичних рекомендацій оптимізації профілактики насильства.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

з'ясувати сучасний стан наукової розробки проблематики домашнього насильства;

встановити основні групи детермінант домашнього насильства та визначити особливості їхнього прояву;

обґрунтувати методологічний підхід до аналізу домашнього насильства як значущого явища через інтегровану модель взаємодії причин різних рівнів;

визначити соціальні чинники виникнення домашнього насильства;

окреслити тенденції судових рішень щодо правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством;

систематизувати детермінанти, що впливають на вчинення домашнього насильства в умовах воєнного стану;

емпірично дослідити ключові чинники ризику домашнього насильства та оцінити значення соціокультурних, нормативних, інституційних і кризових детермінантів;

сформулювати соціально-психологічні особливості суб'єктів сім'ї та специфіку міжособистісної внутрішньосімейної взаємодії;

розробити рекомендації щодо ризик-орієнтованих превентивних заходів у роботі з кривдниками, постраждалими особами та членами сім'ї;

запропонувати рекомендації для працівників, залучених до профілактики та протидії домашньому насильству.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із вчиненням домашнього насильства.

Предмет дослідження – юридико-психологічні засади запобігання домашньому насильству в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених дослідницьких завдань у дисертації було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. До загальнонаукових методів належать: – аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення, аналогія – для формування наукових висновків та інтерпретації результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розширенні уявлень про детермінанти виникнення домашнього насильства; виявленні комплексу загальних та індивідуальних чинників передумов деструктивних внутрішньосімейних взаємодій; визначенні ефективних заходів превенції домашнього насильства, зокрема:

вперше:

обґрунтовано ризик-орієнтовану модель протидії та профілактики домашнього насильства в Україні, у якій центральним критерієм ефективності визначено фактичну безпеку постраждалої особи і дітей, а не лише формальну завершеність провадження;

запропоновано цілісну багаторівневу модель нормативно-інституційної профілактики домашнього насильства, що охоплює нормативно-ціннісний, аналітико-доказовий, інформаційно-комунікаційний, освітньо-професійний; раннього виявлення; координаційно-мережевий та антирецидивний компоненти, із визначенням їхнього функціонального взаємозв'язку;

встановлено на основі інтерпретації статистичних даних щодо викликів поліції та кількості складених протоколів в місті Києві та Донецькій області, дію двох паралельних механізмів динаміки показників домашнього насильства, а саме: реальної зміни частоти інцидентів та зміни рівня інституційної фіксації, з урахуванням дії воєнного стану на території України;

здійснено комплексне порівняльне узагальнення адміністративного і кримінально-правового компонентів судового реагування на домашнє насильство за статтею 173-2 КУпАП та статтею 126-1 КК України, через призму співвідношення масовості фіксації правопорушення та злочину, оперативності розгляду справ та фактичного превентивного ефекту;

емпірично виявлено домінування у професійному сприйнятті працівниками поліції соціально-економічних факторів, соціокультурних, чинників соціального оточення та міжпоколінної трансляції моделей поведінки, інституційних і правових чинників, а також чинників, які діють у умовах дії

воєнного стану, що дозволило обґрунтувати структурний характер ключових детермінантів домашнього насильства;

розроблено та обґрунтовано програму міждисциплінарного семінару-інтенсиву як прикладного інструмента підвищення ефективності міжвідомчої координації у сфері протидії домашньому насильству з урахуванням умов дії воєнного стану;

удосконалено:

наукове розуміння детермінації домашнього насильства шляхом конкретизації інтегрованого підходу, в межах якого ризик насильницької поведінки розглядається як результат взаємодії індивідуальних, соціокультурних, міжособистісних сімейних та інституційних чинників, а не як наслідок дії одного універсального фактора;

інтерпретацію доказово-кваліфікаційних бар'єрів щодо психологічного та економічного насильства, а також труднощів доведення систематичності як ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 КК України;

підходи до оцінювання ефективності правового реагування на випадки домашнього насильства через включення показників фактичного виконання санкцій, часових параметрів реагування, повторюваності та ризиків вторинної віктимізації;

науково-практичні підходи до формування превентивних заходів у роботі з кривдниками, постраждалими особами та членами їх сімей на засадах ризик-орієнтованості, контролю виконання обмежень, поведінкової корекції та травма-інформованої підтримки;

підходи до інституційної інтеграції спеціалізованих служб підтримки, програм для постраждалих та програм для кривдників, реєстрово-аналітичних механізмів як єдиної системи забезпечення безпеки від моменту повідомлення виявлення правопорушення до стабілізації ситуації;

дістало подальший розвиток:

положення про міждисциплінарний характер домашнього насильства як стійкого напрямку наукового дослідження з акцентом на концептуалізацію нефізичних форм насильства (психологічного, економічного, сексуального) як механізмів примусового контролю;

наукові уявлення про еволюцію національного нормативного підходу від концепту «насильства в сім'ї» до моделі «домашнього насильства» як прояву інституціоналізації державної відповідальності за захист прав людини у приватній сфері;

дослідження впливу воєнного стану на динаміку домашнього насильства через підвищення ризиків агресивних проявів і зростання латентності внаслідок обмеження доступу до допомоги та зміщення пріоритетів безпеки;

уявлення про соціально-психологічні профілі кривдників і постраждалих осіб, зокрема щодо ролі дефіциту емоційної регуляції, когнітивних викривлень, віктимної вразливості, вивченої безпорадності та бар'єрів звернення за допомогою;

науково-методичні підходи до профілактичної ролі освіти як простору одночасної універсальної та первинної ланки превенції що реалізується шляхом формування ненасильницьких моделей взаємодії, поведінкових маркерів ризику та розуміння маршруту отримання допомоги;

аргументація щодо необхідності травма-інформованого, узгодженого, інклюзивного підходу у реагуванні на домашнє насильство, орієнтованого на запобігання повторюваності та мінімізацію вторинної віктимізації, ураховуючи вікові особливості осіб.

Основні положення дисертації опубліковано в шести наукових працях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, три тези наукових доповідей на науково-практичних заходах.

Після закінчення доповіді аспіранта присутніми були поставлені наступні питання:

Гальченко В.М.: Чи вивчали ви зарубіжний досвід із досліджуваного вами питання? Що корисного ми можемо імплементувати в національне законодавство?

Відповідь: Дякую за запитання. Обґрунтовано ефективність зарубіжного досвіду та межі адаптації головних ідей для вдосконалення національної превенції. Досвід Республіки Польща із процедурою «Блакитних карток» демонструє практичну цінність інституційно оформленого механізму, який поєднує раннє виявлення, системне документування, міжвідомчу координацію та планування індивідуальної допомоги, створюючи взаємозв'язок між соціальною підтримкою і правосуддям. Поряд із цим, практика Сполучених Штатів Америки із спеціалізацією судового розгляду та диференційованими охоронними ордерами підкреслює значення процедурної оперативності й організаційної інфраструктури швидкого доступу до захисту. Водночас у такій моделі превентивний ефект формують не лише обмеження, а й швидкість їх застосування та контроль виконання. Узагальнений опис моделі Канади підтверджує, що інтеграція правових інструментів негайного захисту із розгалуженою мережею укриттів та сервісів підтримки, а також із спеціалізованими програмами супроводу у правосудді, підсилює здатність системи одночасно знижувати ризики ескалації та забезпечувати відновлення постраждалих. Досвід Швеції акцентує увагу на пріоритеті захисту дітей, за яким дитина визнається постраждалою не лише в разі прямого посягання, а й у ситуації свідка насильства, це важливо для формування психологічної підтримки та профілактики міжпоколінного відтворення насильства в українському суспільстві.

Романенко О.В.: Що становить теоретичне підґрунтя вашої дисертаційної роботи? Хто раніше займався і займається проблематикою забезпечення протидії домашньому насильству?

Відповідь: Дякую за запитання. Підґрунтя сучасних теорій насильства, соціального конфлікту, примусу, влади та девіантної поведінки, що становлять методологічну основу для подальших досліджень насильства в сім'ї,

відображено у працях зарубіжних дослідників, серед яких: Г. Блумер, М. Вебер, Д. Галтунг, Л. Гумплович, Р. Дарендорф, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Л. Козер, Р. Мертон, Г. Моска, У. Самнер, Н. Смелзер, А. Смолл, П. Сорокін, О. Шпенглер, Г. Тард, З. Фройд, Е. Фромм. Указані підходи визначають рамку розуміння насильства не лише як індивідуального акту, а як феномена, що зумовлюється соціальними нормами, структурними конфліктами та механізмами контролю.

Проблематика нормативно-правового забезпечення протидії домашньому насильству, зокрема крізь призму міжнародних стандартів, стала предметом досліджень низки вітчизняних учених, серед яких: О. Бандурка, А. Бойко, М. Думчиков, А. Блага, Т. Бугаєць, О. Калашник, О. Джу́жа, С. Волошина, О. Ковальова, М. Костицький, К. Левченко, О. Литвинов, Т. Малиновська, С. Мирославський, Д. Тичина, І. Тітко, О. Тихонова, О. Харитонova, О. Храмцов, Г. Христова, С. Щербак. Питання кримінологічного, кримінально-правового та організаційно-управлінського вимірів насильства в сім'ї досліджували: О. Беспаль, Ю. Комаринська, М. Кузнецов, Т. Іщенко, Г. Собко, О. Дмитрашук, О. Степаненко, А. Шугало, Г. Скіпальська.

Різні аспекти психологічного дослідження проблеми домашнього насильства представлені у працях українських таких науковців: Д. Александров, Т. Алексеєнко, В. Гальцова, А. Заєць, Л. Казміренко, О. Кудерміна, А. Лігоцький, В. Медведєв, Н. Мілорадова, Л. Мороз, О. Нестеренко, В. Синьов. Зазначені вище науковці висвітлюють психологічні особливості учасників насильницької взаємодії, механізми конфліктної ескалації, наслідки травматизації, а також чинники ризику в сімейному середовищі. Проблематика профілактики та професійного реагування у межах психолого-педагогічних і соціологічних підходів представлені у працях В. Андрєєнкова, О. Беспалько, А. Бова, В. Бондаровської, Т. Журавель, О. Кочеміровської, Н. Максимової, К. Мілютіної, Н. Мілорадової, Г. Мустафаєва, Н. Пашко, І. Трубавіної.

Бойко-Бузиль Ю.Ю.: Які рекомендації щодо превентивних заходів у роботі з кривдником та членами сім'ї ви можете запропонувати?

Відповідь: Дякую за запитання. Нами розроблено план семінару-інтенсиву, орієнтованого на підвищення ефективності протидії домашньому насильству в умовах ресурсних обмежень шляхом поєднання актуалізації знань із практичним відпрацюванням алгоритмів міжвідомчої координації. Програма включає опанування травмо-інформованих принципів комунікації та запобігання вторинній віктимізації, врахування вікових особливостей взаємодії з постраждалими (зокрема дітьми та особами похилого віку), застосування технік деескалації у взаємодії з кривдником, удосконалення обміну інформацією між суб'єктами, використання протирецидивних інструментів і методів оцінювання результативності превенції, а також підходи до збереження професійного здоров'я фахівців, залучених до роботи з травматичним досвідом домашнього насильства. Доведено доцільність міждисциплінарного навчального формату як інструмента уніфікації підходів, посилення міжвідомчої узгодженості та стандартизації процедур взаємодії.

Тичина Д.М.: Що становить емпіричну базу Вашого дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. Емпіричну базу дослідження становлять зведені матеріали аналізу викликів поліції та кількості складених протоколів у місті Києві за 2020 – 2025 роки та Донецькій області за 2023 – 2025 роки оприлюднені Інформаційно-комунікаційною системою інформаційного порталу Національної поліції України; аналіз звітів судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за статтею 173-2 КУпАП та звіти судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 – 2025 роки за статтею 126-1 КК України; відомості про потерпілих за вчиненням кримінальним правопорушенням статтею 126-1 КК України за 2022 – 2024 звітні періоди; узагальнені результати опитувань щодо соціальних чинників, що підвищують ризик виникнення та відтворення домашнього насильства, проведених серед 50 працівників поліції відділу превенції.

Тихонова О.В.: В продовження запитання Тичини Д.М., що дало вам результати опитування працівників поліції? До яких висновків ви прийшли?

Відповідь: Дякую за запитання. Результати проведеного опитування працівників поліції дали змогу встановити домінування високої вираженості соціокультурних, нормативних, інституційно-правових та кризових (воєнних) чинників ризику, тоді як соціально-економічний блок продемонстрував більшу варіативність. Результати інтерпретовано як індикатор структурної, а не ситуативної природи ключових детермінантів. У професійному сприйнятті суб'єктів реагування найбільш потужними виявляються не лише матеріальні труднощі, а насамперед нормативна толерантність до контролю та домінування, міжпоколінна трансляція насильницьких моделей, фрагментарність міжвідомчої взаємодії та вплив затяжної кризи. Встановлено, що профілактика повинна бути спрямована на зміну норм і практик взаємодії, на посилення міжвідомчої логіки реагування та на стабілізацію ресурсів сімейної взаємодії, а не лише на реакцію після факту вчинення насильницького діяння.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається рецензентам.

Кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б. Дисертаційне дослідження Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства» є актуальною та своєчасною науковою працею, оскільки визначена необхідністю комплексного вивчення юридичних та психологічних чинників й умов виникнення насильства в сім'ї, розробки та удосконалення відповідних профілактичних заходів.

Варто підкреслити, що структура дисертації є логічною та послідовною. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальна побудова дослідження свідчить про системний підхід автора до розкриття обраної проблематики. У дисертаційному дослідженні сформульовано низку положень, що мають суттєве значення як для юридичної психології загалом та і права зокрема.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розширенні уявлень про детермінанти виникнення домашнього насильства; виявленні комплексу загальних та індивідуальних чинників передумов деструктивних внутрішньосімейних взаємодій; визначенні ефективних заходів превенції домашнього насильства

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані під час опрацювання наукових проблем, пов'язаних із темою цього дослідження, зокрема щодо юридичних та психологічних детермінантів і чинників домашнього насильства, особливостей деструктивної внутрішньосімейної взаємодії; застосування ризик-орієнтованої моделі протидії та профілактики домашнього насильства, впровадження етичних стандартів та норм тощо, а також в розробленні та удосконаленні нормативно-правових актів, при підготовці методичних рекомендацій із питань організації ефективної системи запобігання домашньому насильству.

Висновки дисертації є обґрунтованими, відповідають поставленим завданням та впливають зі змісту проведеного дослідження.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Висновок. Дисертаційне дослідження Негру Ф.С. здійснене на високому теоретичному та методологічному рівнях. Висновки, положення, рекомендації та пропозиції дисертації, відповідають встановленим вимогам, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни і практичне значення.

Дисертація «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства» є завершеним, самостійним і актуальним науковим дослідженням, яке має вагоме теоретичне та практичне значення, а її автор може бути рекомендований до захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук Ботнарєнко І.А. Актуальність дослідження юридико-психологічних детермінантів домашнього насильства не викликає сумнівів, оскільки домашнє насильство належить до найбільш суспільно небезпечних та поширених форм протиправної поведінки, оскільки вчиняється у приватній сфері, часто має латентні прояви, порушує права особистості, підриває безпеку сім'ї та дитинства, а також спричиняє довготривалі медико-психологічні й соціально-економічні наслідки.

Домашнє насильство є викликом не лише для кримінально-правової та адміністративно-правової реакції, а й для ефективності державної політики захисту прав людини, що визначає реальний, а не декларативний характер гарантій безпеки постраждалих..

Наукові висновки, положення та рекомендації прикладного характеру, сформульовані дисертантом, відзначаються переконливою аргументацією та науковою достовірністю.

Методологія дослідження побудована на інтегрованому використанні широкого спектру загальнонаукових та спеціалізованих методів, що

забезпечило всебічне врахування специфіки досліджуваного явища та поставлених завдань наукового пошуку. Обрана дисертантом система методів характеризується внутрішньою узгодженістю та послідовністю застосування, що уможливило отримання об'єктивних, вичерпних та верифікованих наукових результатів.

Варто відзначити проведений автором ґрунтовний аналіз наявних наукових праць за обраною проблематикою, який демонструє глибоке розуміння сучасних тенденцій доктрини та правозастосування за відповідним напрямом. Такий комплексний підхід до вивчення теоретичного підґрунтя засвідчує ретельність підготовки дослідження та його відповідність сучасному рівню розвитку юридико-психологічної науки.

Основні положення дисертації опубліковано в шести наукових працях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, три тези наукових доповідей на науково-практичних заходах.

Структура та зміст публікацій відповідають встановленим вимогам.

Теоретичні положення, умовиводи та практичні пропозиції наведені у роботі відзначаються належним ступенем теоретичного обґрунтування та емпіричного підтвердження. Дисертант виявляє системне розуміння досліджуваної проблеми, що базується на всебічному вивченні нормативно-правової бази, судової практики, узагальненні правозастосовного досвіду.

Вона структурована і складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Дисертація виконана державною мовою.

Зауваження, які були висловлені в ході попереднього рецензування, автором були повністю враховані.

Таким чином, дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, містить низку теоретичних і практичних новацій, відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її основні положення є логічно послідовними, аргументованими та такими, що мають вагоме практичне значення в умовах сучасної кримінологічної політики України.

Висновок. Дисертація Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, оригінальним науковим дослідженням, а її автор може бути рекомендований до захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

доктор психологічних наук, професор Бойко-Бузиль Ю.Ю.; доктор психологічних наук, професор Романенко О.В.; кандидат юридичних наук, професор Андросюк В.Г.; кандидат юридичних наук, професор Андрущенко В.Г., кандидат юридичних наук Бухтіярова І.Г., кандидат психологічних наук, доцент Власенко С.Б.

Федір Н.С. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції його подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дослідження щодо дисертації Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства»

Дисертація Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Домашнє насильство належить до найбільш суспільно небезпечних та поширених форм протиправної поведінки, оскільки вчиняється у приватній сфері, часто має латентні прояви, порушує права особистості, підриває безпеку сім'ї та дитинства, а також спричиняє довготривалі медико-психологічні й соціально-економічні наслідки. Домашнє насильство є викликом не лише для кримінально-правової та адміністративно-правової реакції, а й для ефективності державної політики захисту прав людини, що визначає реальний, а не декларативний характер гарантій безпеки постраждалих.

Сучасне наукове й прикладне осмислення домашнього насильства ґрунтується на визнанні його багатовимірної природи. Поряд із фізичними посяганнями дедалі більшої ваги набувають психологічне, сексуальне та економічне насильство, а також дії примусового контролю, які формують асиметрію влади у сімейних відносинах і створюють підґрунтя циклічності та ескалації деструктивних взаємовідносин. У правозастосуванні саме нефізичні форми нерідко є найбільш складними для фіксації та доведення, що посилює потребу в науково обґрунтованих підходах до їх юридичної кваліфікації й доказування.

Динаміка розвитку українського нормативного регулювання у сфері протидії домашньому насильству актуалізує питання необхідності оцінки його реальної ефективності. Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено юридичну відповідальність за захист у приватній сфері та закріплено організаційно-правові засади політики запобігання і реагування. Водночас криміналізація систематичного домашнього насильства шляхом запровадження статті 126-1 КК України, як елемента переходу до комплексної моделі реагування, сприяла визначенню критеріїв «систематичності», межі кримінально-правового впливу та взаємозв'язку кримінального й адміністративного реагування. Збереження значної кількості справ у площині адміністративної відповідальності (стаття

173-2 КУпАП) обумовлює потребу аналізу превентивної спроможності адміністративних санкцій і механізмів їх виконання.

В умовах тривалого воєнного стану, який є макросоціальним стресором, що може підвищувати конфліктогенність у сімейних системах, ускладнюється доступність до кваліфікованої допомоги. Станом на 2026 рік правовий режим воєнного стану в Україні продовжено, що підтверджує актуальність адаптації правозастосовних і профілактичних механізмів до умов тривалої кризи.

Підґрунтя сучасних теорій насильства, соціального конфлікту, примусу, влади та девіантної поведінки, що становлять методологічну основу для подальших досліджень насильства в сім'ї, відображено у працях зарубіжних дослідників, серед яких: Г. Блумер, М. Вебер, Д. Галтунг, Л. Гумплович, Р. Дарендорф, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, Л. Козер, Р. Мертон, Г. Моска, У. Самнер, Н. Смелзер, А. Смолл, П. Сорокін, О. Шпенглер, Г. Тард, З. Фройд, Е. Фромм. Указані підходи визначають рамку розуміння насильства не лише як індивідуального акту, а як феномена, що зумовлюється соціальними нормами, структурними конфліктами та механізмами контролю.

Проблематика нормативно-правового забезпечення протидії домашньому насильству, зокрема крізь призму міжнародних стандартів, стала предметом досліджень низки вітчизняних учених, серед яких: О. Бандурка, А. Бойко, М. Думчиков, А. Блага, Т. Бугаєць, О. Калашник, О. Джу́жа, С. Волошина, О. Ковальова, М. Костицький, К. Левченко, О. Литвинов, Т. Малиновська, С. Мирославський, Д. Тичина, І. Тітко, О. Тихонова, О. Харитоновна, О. Храмцов, Г. Христова, С. Щербак. Питання кримінологічного, кримінально-правового та організаційно-управлінського вимірів насильства в сім'ї досліджували: О. Беспаль, Ю. Комаринська, М. Кузнєцов, Т. Іщенко, Г. Собко, О. Дмитрашук, О. Степаненко, А. Шугало, Г. Скіпальська.

Різні аспекти психологічного дослідження проблеми домашнього насильства представлені у працях українських таких науковців: Д. Александров, Т. Алексеєнко, В. Гальцова, А. Заєць, Л. Казміренко, О. Кудерміна, А. Лігоцький, В. Медведєв, Н. Мілорадова, Л. Мороз, О. Нестеренко, В. Синьов. Зазначені вище науковці висвітлюють психологічні особливості учасників насильницької взаємодії, механізми конфліктної ескалації, наслідки травматизації, а також чинники ризику в сімейному середовищі. Проблематика профілактики та професійного реагування у межах психолого-педагогічних і соціологічних підходів представлені у працях В. Андрєєнкова, О. Безпалько, А. Бова, В. Бондаровської, Т. Журавель, О. Кочемировської, Н. Максимової, К. Мілютіної, Н. Мілорадової, Г. Мустафаєва, Н. Пашко, І. Трубавіної.

Отже, актуальність дисертаційного дослідження «Юридіко-психологічні детермінанти домашнього насильства» визначена необхідністю комплексного вивчення юридичних та психологічних чинників й умов виникнення насильства в сім'ї, розробки та удосконалення відповідних профілактичних заходів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з Конвенцією Ради Європи про запобігання насильству стосовно

жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція, 2011 р.); Державною соціальною програмою запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року (постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145), тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020 – 2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); пріоритетними напрямками фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права в межах Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021 – 2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 26 вересня 2023 року (протокол № 20).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягала у вивченні юридико-психологічних детермінант виникнення домашнього насильства та розробці практичних рекомендацій оптимізації профілактики насильства.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- з'ясувати сучасний стан наукової розробки проблематики домашнього насильства;
- встановити основні групи детермінант домашнього насильства та визначити особливості їхнього прояву;
- обґрунтувати методологічний підхід до аналізу домашнього насильства як значущого явища через інтегровану модель взаємодії причин різних рівнів;
- визначити соціальні чинники виникнення домашнього насильства;
- окреслити тенденції судових рішень щодо правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством;
- систематизувати детермінанти, що впливають на вчинення домашнього насильства в умовах воєнного стану;
- емпірично дослідити ключові чинники ризику домашнього насильства та оцінити значення соціокультурних, нормативних, інституційних і кризових детермінантів;
- сформулювати соціально-психологічні особливості суб'єктів сім'ї та специфіку міжособистісної внутрішньосімейної взаємодії;
- розробити рекомендації щодо ризик-орієнтованих превентивних заходів у роботі з кривдниками, постраждалими особами та членами сім'ї;
- запропонувати рекомендації для працівників, залучених до профілактики та протидії домашньому насильству.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із вчиненням домашнього насильства.

Предмет дослідження – юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених дослідницьких завдань у дисертації було використано комплекс

загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. До загальнонаукових методів належать: – аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування, узагальнення, аналогія – для формування наукових висновків та інтерпретації результатів дослідження.

До спеціальних методів віднесено: *діалектичний* – застосовувався для дослідження сучасного розуміння феномена домашнього насильства, інтеграції знань про його природу, механізми його відтворення, а також для аналізу комплексу взаємопов'язаних причин та умов, зовнішніх і внутрішніх рівнів, які формують і відтворюють відповідні прояви деструктивної поведінки. (розділ 1; підрозділ 2.1, 2.2); *системний* – дав змогу розглядати домашнє насильство не як наслідок дії окремого чинника, а як результат взаємодії сукупності факторів об'єктивного та суб'єктивного походження (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2); *історико-правовий* – використаний для дослідження історичного генезу юридичного трактування етапів розвитку законодавчого забезпечення і правозастосовної практики щодо запобігання домашньому насильству (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1); *структурно-функціональний* – дозволив із загальних понять та категорій виокремити окремі елементи, що важливо для належного формування науково-світоглядної картини досліджуваного явища, зокрема використання цього методу дало змогу виокремити види та прояви домашнього насильства (підрозділ 1.1). Цей метод застосовувався також для визначення особливостей сучасної моделі профілактики домашнього насильства (підрозділ 3.1.), а також обґрунтування ефективності превентивних заходів у роботі з кривдником та постраждалими від насильства в сім'ї (підрозділ 3.2); *контент-аналіз* – використовувався під час опрацювання статистичних показників: викликів поліції та кількості складених протоколів у місті Києві за 2020 – 2025 роки та Донецькій області за 2023–2025 роки; аналізу звітів судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за статтею 173-2 КУпАП та звітів судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 – 2025 роки та статті 126-1 КК України; опрацювання відомостей про потерпілих за вчиненими кримінальними правопорушеннями з подальшою кількісною та якісною обробкою й інтерпретацією (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3.); *соціологічні* (анкетування, інтерв'ювання, спостереження) – застосовані для збирання емпіричної інформації, вивчення думок респондентів щодо соціальних чинників, що підвищують ризик виникнення та відтворення домашнього насильства (підрозділи 2.2); *статистичні* – використані для обробки офіційної статистичної інформації, аналізу зібраних даних щодо домашнього насильства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Емпіричну базу дослідження становлять зведені матеріали аналізу викликів поліції та кількості складених протоколів у місті Києві за 2020 – 2025 роки та Донецькій області за 2023 – 2025 роки оприлюднені Інформаційно-комунікаційною системою інформаційного порталу Національної поліції України; аналіз звітів судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення за статтею 173-2 КУпАП та звіти судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального

провадження за 2022 – 2025 роки за статтею 126-1 КК України; відомості про потерпілих за вчиненим кримінальним правопорушенням статтею 126-1 КК України за 2022 – 2024 звітні періоди; узагальнені результати опитувань щодо соціальних чинників, що підвищують ризик виникнення та відтворення домашнього насильства, проведених серед 50 працівників поліції відділу превенції.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розширенні уявлень про детермінанти виникнення домашнього насильства; виявленні комплексу загальних та індивідуальних чинників передумов деструктивних внутрішньосімейних взаємодій; визначенні ефективних заходів превенції домашнього насильства, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано ризик-орієнтовану модель протидії та профілактики домашнього насильства в Україні, у якій центральним критерієм ефективності визначено фактичну безпеку постраждалої особи і дітей, а не лише формальну завершеність провадження;

- запропоновано цілісну багаторівневу модель нормативно-інституційної профілактики домашнього насильства, що охоплює нормативно-ціннісний, аналітико-довідковий, інформаційно-комунікаційний, освітньо-професійний; раннього виявлення; координаційно-мережевий та антирецидивний компоненти, із визначенням їхнього функціонального взаємозв'язку;

- встановлено на основі інтерпретації статистичних даних щодо викликів поліції та кількості складених протоколів в місті Києві та Донецькій області, дію двох паралельних механізмів динаміки показників домашнього насильства, а саме: реальної зміни частоти інцидентів та зміни рівня інституційної фіксації, з урахуванням дії воєнного стану на території України;

- здійснено комплексне порівняльне узагальнення адміністративного і кримінально-правового компонентів судового реагування на домашнє насильство за статтею 173-2 КУпАП та статтею 126-1 КК України, через призму співвідношення масовості фіксації правопорушення та злочину, оперативності розгляду справ та фактичного превентивного ефекту;

- емпірично виявлено домінування у професійному сприйнятті працівниками поліції соціально-економічних факторів, соціокультурних, чинників соціального оточення та міжпоколінної трансляції моделей поведінки, інституційних і правових чинників, а також чинників, які діють у умовах дії воєнного стану, що дозволило обґрунтувати структурний характер ключових детермінантів домашнього насильства;

- розроблено та обґрунтовано програму міждисциплінарного семінару-інтенсиву як прикладного інструмента підвищення ефективності міжвідомчої координації у сфері протидії домашньому насильству з урахуванням умов дії воєнного стану;

удосконалено:

- наукове розуміння детермінації домашнього насильства шляхом конкретизації інтегрованого підходу, в межах якого ризик насильницької

поведінки розглядається як результат взаємодії індивідуальних, соціокультурних, міжособистісних сімейних та інституційних чинників, а не як наслідок дії одного універсального фактора;

- інтерпретацію доказово-кваліфікаційних бар'єрів щодо психологічного та економічного насильства, а також труднощів доведення систематичності як ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 КК України;

- підходи до оцінювання ефективності правового реагування на випадки домашнього насильства через включення показників фактичного виконання санкцій, часових параметрів реагування, повторюваності та ризиків вторинної віктимізації;

- науково-практичні підходи до формування превентивних заходів у роботі з кривдниками, постраждалими особами та членами їх сімей на засадах ризик-орієнтованості, контролю виконання обмежень, поведінкової корекції та травма-інформованої підтримки;

- підходи до інституційної інтеграції спеціалізованих служб підтримки, програм для постраждалих та програм для кривдників, реєстрово-аналітичних механізмів як єдиної системи забезпечення безпеки від моменту повідомлення виявлення правопорушення до стабілізації ситуації;

дістало подальший розвиток:

- положення про міждисциплінарний характер домашнього насильства як стійкого напрямку наукового дослідження з акцентом на концептуалізацію нефізичних форм насильства (психологічного, економічного, сексуального) як механізмів примусового контролю;

- наукові уявлення про еволюцію національного нормативного підходу від концепту «насильства в сім'ї» до моделі «домашнього насильства» як прояву інституціоналізації державної відповідальності за захист прав людини у приватній сфері;

- дослідження впливу воєнного стану на динаміку домашнього насильства через підвищення ризиків агресивних проявів і зростання латентності внаслідок обмеження доступу до допомоги та зміщення пріоритетів безпеки;

- уявлення про соціально-психологічні профілі кривдників і постраждалих осіб, зокрема щодо ролі дефіциту емоційної регуляції, когнітивних викривлень, віктимної вразливості, вивченої безпорадності та бар'єрів звернення за допомогою;

- науково-методичні підходи до профілактичної ролі освіти як простору одночасної універсальної та первинної ланки превенції що реалізується шляхом формування ненасильницьких моделей взаємодії, поведінкових маркерів ризику та розуміння маршруту отримання допомоги;

- аргументація щодо необхідності травма-інформованого, узгодженого, інклюзивного підходу у реагуванні на домашнє насильство, орієнтованого на запобігання повторюваності та мінімізацію вторинної віктимізації, ураховуючи вікові особливості осіб.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані в:

– *науково-дослідній роботі* – під час опрацювання наукових проблем, пов'язаних із темою цього дослідження, зокрема щодо юридичних та психологічних детермінантів і чинників домашнього насильства; особливостей деструктивної внутрішньо сімейної взаємодії; застосування ризик-орієнтованої моделі протидії та профілактики домашнього насильства; впровадження етичних стандартів та норм тощо;

– *діяльності Національної поліції України* – для розроблення та удосконалення нормативно-правових актів, а також підготовки методичних рекомендацій із питань організації ефективної системи запобігання домашньому насильству;

– *освітньому процесі* – під час розроблення навчальних та методичних посібників, що використовуються під час проведення різних форм навчальних занять у межах підготовки здобувачів освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр» за спеціальністю 081 «Право» із таких дисциплін: «Взаємодія органів Національної поліції з громадськістю», «Управління Національною поліцією України», «Теорія держави і права України», «Профілактика правопорушень», «Конституційне право України».

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені автором у виступах на науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: III Всеукраїнський міжвідомчий психологічний форум «Забезпечення психологічної допомоги в секторі безпеки та оборони України» (м. Київ, 30 травня 2024 р.); XXIV Всеукраїнська наукова конференція «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє» (м. Черкаси, 18 квітня 2024 р.); VII Міжвідомчому науково-практичному круглому столі «Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України» (м. Київ, 17 квітня 2025 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції-форумі «Global Creative Ideas Forum and united perspectives» (м. Харків, 28 лютого 2026 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в шести наукових працях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, три тези наукових доповідей на науково-практичних заходах, зокрема:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Негру Ф.С. Кримінологічний аспект сімейного насильства як соціальної деструкції. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал» № 9, 2024. С. 300-302 DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/71>

2. Негру Ф.С. Юридико-психологічний аналіз детермінант насилля в сім'ї. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал» № 5, 2025. С. 201-205 DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-5/50>

3. Негру Ф.С. «Правові та інституційні механізми профілактики домашнього насильства в Україні» *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія «Право», В.93. ч.3, 2026. С. 230-237 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.31>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Негру Ф.С. Юридична та психологічна допомога жертвам сімейного насильства в умовах війни. *Забезпечення психологічної допомоги в секторі безпеки та оборони України: збірник тез доп. III Всеукр. міжвід. психол. форуму* (м. Київ, 30 травня 2024 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України В. Криволапчука. Київ: ДНДІ МВС України, 2024. с.198

5. Негру Ф.С. Домашнє насильство як соціальне явище та кримінальне правопорушення. *Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: Матеріали XXIV Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. 18 квітня 2024 року, м. Черкаси. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2024. 414 с.*

6. Негру Ф.С. Насильство в сім'ї: основні поняття, різновиди та відповідальність. *Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України. зб-к тез доп. VII міжвідом. наук.-практ. круглого столу* (м. Київ, 17 квіт. 2025 р.). Київ: НАВС, 2025. С.125-127

7. Негру Ф.С. Нормативно-правові засади профілактики домашнього насильства. *Ernst Lortikyan International Scientific Project «Global Creative Ideas Forum and united perspectives»*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції-форуму (м. Харків, 28 лютого 2026 р.). м. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2026. С. 97

Характеристика особистості здобувача. Негру Федір Степанович, 1990 року народження. Освіта вища – юридична. У 2023 році закінчив національну академію внутрішніх справ за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» (диплом магістра). З вересня 2023 року по сьогоднішній день аспірант заочної форми навчання Національної академії внутрішніх справ. На сьогоднішній день старший інспектор СРПП ВП 2 Фастівського районного управління ГУНП в Київській області.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 – Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Негру Федіра Степановича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Негру Федіра Степановича «Юридико-психологічні детермінанти домашнього насильства» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 18, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Головуючий –
завідувач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії**

Маріанна БУДАНОВА